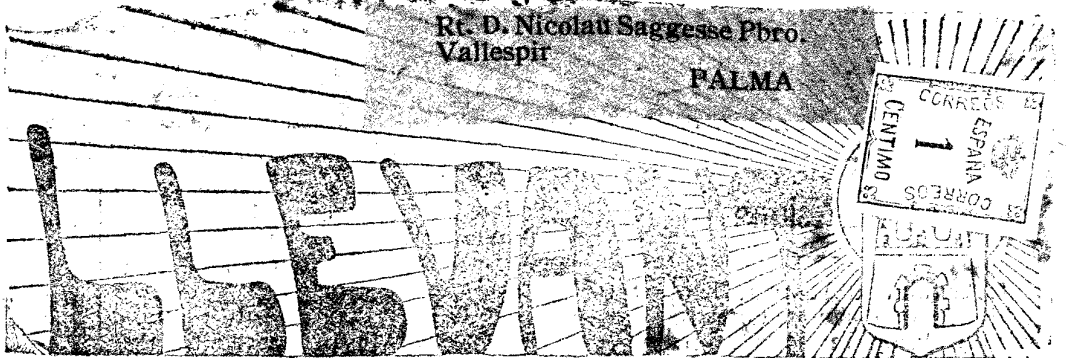

PREUS

Artá Un trimestre 0'75
 A fora id. 1'00
 Al Extranjer id. 1'50

Número solt
 15 cts.

QUINZENARI CATÓLIC MALLORQUÍ

Artá 20 de Desembre de 1920

PER DEU I PER MALLORCA

Redacció i Administració
 Quatre Cantons, 3

HOMENATGE

al Rt Sr. Ecónome D. Juan Rubí

La Redacció de Llevànt que té per gran honor, dir-se defensora de les sanes idees religioses i lluita per *Deu i per Mallorca*, felicita efusivament al qui ve a dirigir la vida espiritual del poble d'Artá, se posa en tot i per tot a les seues ordres i ofereix les setes humils forces per col·laborar amb ell a sembrar la bona llavor dins el cor dels artanencs.

Aprofita l'ocasió solemne de la seua entrada per sumar-se al goig amb que el poble l'ha rebut i demana a Deu que li ajudi en son nou carrec.

Benehit el qui ve en nom del Senyor

Entre els pobles de Mallorca que enguany han hagut de conèixer un nou Pastor de les seues ànimes s'hi conta també el nostre. Per traslat del qui fins al Septembre regí la nostra parroquia Rt D. Gabriel Muntaner, a la de Sta Eularia de Ciutat hem quedat orfes durant una temporada, i la Providencia ha designat per ocupar son lloc al Rt D. Juan Rubí Fluixá Ex-rector de Son Servera.

I el nostre poble està de joia per la seua venguda: Al trepitjar els carrers de la nostra vila tota la població s'ha sentida conmoguda perquè sap que ell és el qui en el nostre peregrinatge espiritual cap a la terra de promissió ha de guiar els nostros passos p'el desert d'aquesta vida. Ell es el qui ha de dirigir els nostros actes espirituals per acostar-nos cap a Deu. Ell es el qui desde l'altura ont està col·locat ha de vetllar perquè el nostre poble sigui sempre net de les modernes correnties de corrupció.

Ell es el qui ha de desterrar aqueixa indiferencia que gela i corseca tantes ànimes. Ell es el qui constantment aixecará ses oracions al cel perquè Deu les convertesca en pluja benefactora de gracies abundants damunt el nostre poble.

Per aixó aquest se sent tot complacent amb l'arribada del nou Pare espiritual i obri el cor a l'esperansa. Desde el moment que l'ha rebut, l'estima ja, manifesta l'alegría que en ell reina i s'entrega totalment en sos braços perquè ell el guí rectament p'el camí de la perfecció per fer-se digne de l'eterna ben-haurança. Per aixó en el dia de sa solemne entrada exclama ple de goig i entusiasme: *Benehit sia el qui ve en nom del Senyor.*

Lluch Ardent

Mallorca y la Nacionalitat Catalana

(Acabament)

L'unió d'esperits es la primera que nosaltres volem entre'ls pobles espanyols, basada en un mutual regoneixement i en el respecte dels uns als altres. No volem renunciar al nostre esser propi, al nostre caràcter, a la nostra llengua, ni demanariem a ningú aquest sacrifici estèril. Els pobles s'han de conèixer tal com son per estimarse, i ningú ens pot conèixer bé, devall aquest uniforme d'exposits que l'Estat nos imposa.

Llegint en Gabriel y Galan, jo he sentit més de dues vegades un calfred d'amor envers Extremadura, la terra pobre i desolada que'm revelava la seua ànima en els versos de son gran poeta. Jo no he sentit cap fibra del meu cor qui se conogués llegint aquets himnes «cantos a la Bandera», amb que's falsetja ja desde els sis anys el sentit patriòtic, el sentit artístic i devègades el sentit moral, els pobres infants de les escoles.

Enfront d'aquest patriotisme de platèyons i coloraina qu'ens presenta l'Historia com una festa de toros, i qu'ha voltat el nom meteix d'Espanya d'una aureola de mal gust i de desprestigi als ulls de tot esperit selecte, cal despertar i reobustir el sentiment d'un nou espanyolisme, l'idea i el desitj d'una Espanya futura, confederació de pobles lliures—en que no hi falti Portugal,—units per afectes vius al meteix temps que pels vincles polítics, i aportant cadascún d'ells al patrimoni espiritual de la comunitat les riquesas de la seua vida propia.

Vet-aquí el somni de la nostra Catalunya

Miquel R. Ferrá.

FOLKLORE BALEAR

Tradicions (1)

L'Arxiduc d'Austria, Lluís Salvador, entre els molts de traballs que té de Folklorista de la nostra terra, en publicà un de Rondalles i Tradicions, recullides de boca del nostre poble durant la segona mitat del segle passat. An aquest llibre, titulat *Màrchen aus Mallorca*, hi ha algunes tradicions referents a la vila d'Artá i als altres pobles de la comarca il·levantina; per l'interés que puguen tenir pels lectors de la plana de Folklore de LLEVANT, les hem volgudes traduir d'aquest llibre escrit en alemany.

Vatnetaquí algunes:

EL FET DE LA TORRE DE CANYAMEL

E-hi havia un home que tenia dos fills i una filla; se-n anaren a principi de Juny a segar blat a un camp just devora la Torre de Canyamel. Fermaren una vadella, que se-n havien duita ab ells a la vorera del torrent de Na Nyana i començaren a segar.

La filla se-n anà a la font de Sa Bagura a cercar aigua i se-n dugué un poc de roba per rentar-la.

Eren poc mes o manco les nou o les deu, quant veren tres homes, qui baixaven de la part alta del torrent, desfermaren la vadella i fugiren per l'altre part oposada a la Torre; eren moros.

Quant els dos fills veren que els moros se-n duïen la vadella, ja li han estret cap a ells, un amb la seua faus, l'altre sense res.

Quant se varen topar, s'armà entre ells una brega, perquè els joves se-n volien dur altre pic la vadella arrera i no hi porien conseguir. Un dels moros amb un bastó, que havia cuidat de dur-se-n amb una bona punta, pegà an aquell que duia la faus; l'estormeí de tal manera que li caigué la faus.

Durant aquesta brega el gordià de la torre (1) tocà el corn, perquè havia vist un altre estol de moros qui desembarcava a la vorera de mar. Els homes qui se barallaven, fugiren, i els demés treballadors de tot aquell coutorn, tothom se-n anà cap a la torre per amagar-s'hi.

Quant foren just devora la torre se recordaren de la germana que havia anat a cercar aigua i encare

(1) Ja ho crec que mos agraden ferm aquestes Tradicions. Envíame, amic Ll. Ll. totes les que pogueu, que mos fereu ben contents, no sols de les que parlen d'Artá, sino de totes les de Mallorca referents a Moros.

no havia comparagut al sò del corn, i ja son partits a cercar la germana tots plegats amb son pare i els altres homes que havien anats a la torre.

Se-n anaren cap envant, i quant els moros les veren, fugiren tot depressa, però com que estaven devora la gola (desembocadura del torrent), ben aprop de la vorera de mar, just devora una cova, deixaren la vadella per mos de que amb ella no porien passar la gola.

Alguns d'ells se-n anaren corrensos i trobaren aquella atlota qui havia anada a cercar aigua maltractada i fermada a un arbre devora la font. Els moros l'havien trobada devora la font i de tal manera l'havien posada que estava moridora.

Son pare i els germans alçen la filla i la se-n duen encara viva cap Artá, però mentres tant ella murí, i els altres homes per venjar-se corren cap an els moros a la vorera de la playa, però allà havien ells deixat preparat un bot i ja havien fuits. Els de terra no pogueren perseguir-los mes, però les esperaren que passasen pel trajecte qui va a la Cova dels Coloms, com arribaren devora la Cova de l'Ermita hi pujaren al capdemunt de la muntanya i miraren, varen veure just devora el Cap Vermey una gran barca, mentres que dins el bot ja no hi havia ningú.

Aquella gran barca se-n anava a la vela, i els homes d'Artá no pogueren venjar la mort d'aquella jove.

UN DESEMBARC DELS MOROS

Els moros desembarcaren just devora la Cova Foradada i quant hagueren desembarcats, varen veure un pastor; se-n anaren cap a ell i li prengueren les cabres.

El se-n dugueren a ell també i agafaren una cabra, la mataren, la cogueren i la se menjaren.

Aquell pastor no sabia com ho havia de fer per avisar a un altre pastor qui gordava ovelles per allà prop, perquè anàs a cercar gent; a a la fi s'assegué per tocar la flauta i cantar de tant en tant.

Els moros el deixaren fer i ell canta qui canta deia aquesta cansoneteta:

Pastoret ves a la vila
i mena la gent que hi ha,
a la cova foradada
vint i nou moros e-hi ha
i la cabra del collar (1)
dins la caldera ja está.

L'altre pastor el sentí i l'entengué.

(2) Artá encara la canta an aquesta cansó però diu: i la cabra collarada.

Pujá dalt una muntanya i se posá a cridar i a ventar el capell come fent senyes a la gent que hi havia a l'altre banda de les muntanyes perquè venguessen depressa cap allà.

Els moros e-husenten i veuen allò, i se cregueren que tot Artá estaja ja correuent pel camí; fugen tot depressa duguent-se-n amb ells les eabres i el pastor. Tant i tant s'atropellaren en embarcar-se que el pastor pogué arribar a fugir; després, quant s'hagueren embarcat, els dos pastors se reien d'ells.

PER LA TRADUCCIÓ.

LL. LL.

Cansons des segar

Al acabá s'escarada
alegra va es segadó
ell acaba se caló
i l'amo prev se suada.

Afina se faus xerrim
que voinat ja seguen blat
i noltros no'm acabat
un poc d'ordi que tenim.

Afica endins es fausó
treu lo prest que no's rovey
jtu que no veus en vermey
que s'en va an es ponedó.

Bona diada fa avui
per atropellá'l qui frissa
enciam de ravanissa
no m'en doneu que no'n vuiu.

Com l'he vista demati
segá sense managots.
'xa fe ja perdás es jocs
an es blat coll-de-rrosí.

Demati no gos caná
perque estic empagait
com vé que's sol es sortit
llevó pec qualca aglapit
l'amo, duis es beraná!

SOCIALS I AGRICOLES

La cria dels aucells engabiats

Qualsevol auçell catiu no demostra desitjos de criar mentres estigui tan cat dins una gòbia petita, en canvi se mostra més ben disposat, quant les dimensions de la seua presó li permeten major llibertat de moviments. En les espècies seuvatjes els mascles s'avenen millor a l'esclavitut que les femelles en la època de la reproducció. Això explica el perquè els aficionats que volen obtenir híbrids (mulatos) aparellen un mascle silvestre com el verderol, cadenera, canarió etc amb una femella de canari, la reproducció del qual en gòbia es sempre segura.

Però com lo vertaderament interessant es la reproducció de espècies indígenes engabiades, el Dr Arnault expressa sobre el particular les següents observacions.

De tots els aucells indígenes el que millor se presta a la reproducció en la gòbia es el verderol.

Una parella d'aquesta espècie va fer niu els anys 1911, 1912 i 1913. Els primers nats molt primerenc (el 19 d'Abril.) moriren a conseqüència d'un canvi fort de temperatura. Els dos anys següents suraren els petits perfectament. El mascle no va covar mai però contribuïa a l'alimentació de les butzetes en el niu. Durant aquests anys no vegé mai dues postes seguides.

El 1918 un verderol nascut en captivitat l'any 1914 se va aparellar amb una femella de canari i li ajudà en la construcció del niu devora el qual estava continuament. Fe una posta de tres ous clars i seguidament una altre amb igual resultat.

Ademés dels verderols, algunes altres mostres han fet niu dins les *aucelleres* del Dr. Arnault. Una parella de cadeneres va treure bé una marada. Els pinsans també les traqueren bé no més que als vuit dies algun company esburbat les va tirá abaix del niu.

Al 1913 una parella de torts se preparava per fer el niu enmig

d'unes pedres, i un dia el mascle va morir d'un accident. Amb tot la femella va pondre tres ous que va covar fins que les hi llevaren perquè no eren naixents. Al 1914 el mateix auçell va refer el niu en el mateix lloc, va pondre quatre ous els quals va covar fins que un dia la trobaren morta en el niu.

Finalment dues terroles, mascle i femella feren niu l'any 1915; el niu estava enterra dissimulat amb un caramulet d'herba seca, contenia tres ous dels quals nasqueren tres auçellons els quals desgraciadament foren trossetjats per una parella de *ferrericos blaus*.

El Sr. Arnault dedueix de les seues observacions que se pot obtenir la recría de moltes espècies indígenes dins les auçelleres, però que per obtenir bons resultats s'haurien de aïllar les espècies.

Per altre part l'aficionat que disposi de molt del loc amb auçelleres grans, plantades d'arbusts, segurament obtindrà esplèndits resultats.

El Sindicalisme

A Barcelona per fi hi ha tranquil·litat. S'havia arribat a un estat tal de anarquia que el govern davant la protesta de tota la ciutat no tenia més que dos camins per pendre; dimidir i anarsen a rodar o castigar als autors de tant de crim restablint el principi d'autoritat.

En el seu caminar perdut va pendre per el darrer i en la persona honorable del Sr. Martínez Anido trobá l'homo necessari per apagar el foc i tornar la tranquil·litat a la Ciutat.

Un element sortit també de la foscuria com el Sindicalisme Vermell, ha contribuït d'una manera notable an aquella pacificació. Aquest element es l'agrupació anomenada Sindicat Lliure, la qual posant en pràctica aquell gran principi del «*Similia similibus curantur*» ha vist confirmada la seva.

El Sindicat Lliure el formen ho-

mos coratjosos, homos que no han volgut estar més temps subjectes an els del Sindicat únic. posant en pràctica per la propia defensa els mateixos procediments usats per els seus opresors.

S'ha dit que el Sindicat Lliure amb acció, era el requeté, el mateix qui ara fa alguns anys, tornant-los les pilotes an el joc, va acabar amb els escandols i els crims dels lerruxistes i amb ells, amb el lerruxisme. No seria idò, gens extrany que homos d'acció com son, haguessin sortits, per segona vegada davant l'impotència del govern, per acabar amb l'anarquia.

El seu procediment, no se pot negar, dona resultats maravillosos. D'ensá del atentat del Sr. Albareda, després del qual caigueren dos del Sindicat únic, no n'hi ha hagut cap més, lo qual prova que els uns tenen por a la seua pell i que els altres surten per castigar i amb un governador qui sab espolsar bé les cries, es de esperar que si el Sr. Dato no se deixa impresionar per l'estúpido document que el solam internacional li ha remés desde París, protestant del restabliment del ordre dins Espanya, ben prest quedarà definitivament pacificada Barcelona i amb ella les demés ciutats enverinades. *El pegar adoba*, diu l'adagi mallorquí i es ben vé.

Floriana

¡¡UEPI!

A més bon preu que ningú compra carros i carretons en qualsevol estat estiguen

**MESTRE GABRIEL
CARRIÓ**

(a) FUYA DES QUATRE
CANTONS

Secció Literària

D. JOAN ROSSELLÓ

Resolts a donar a conèixer la figura literària de D. Joan Roselló d'Alaró, hem escullit un dels seus treballs d'oportunitat damunt les festes de Nadal, però que per sa llargària nos priva de publicar nota biogràfica. El públic mallorquí no la precisa, el coneix bé. Això no vol dir però que en altra ocasió no la publicarem per donar a conèixer un altre caire de sa personalitat.

Per vui, ensaboriu el seu treball.

El betlem de Nadal

Per complaure al director d'una artística revista amb estampes, qui m'havia demanat un betlem de Nadal pel número del mes de Desembre de 1901, vaig arrancar aquestes pàgines del llibre de memòries d'una mare, que foren llevors reproduïdes entre els agradosos gravats de l'Anadéu d'Olot; al cel sia.

«Quant jo era nina vivia amb els meus pares en mig dels ombriols olivars de bonyarriades seques del lloc de Binietzar, a la vora del casal de Raxa, a la falda del mitjorn d'un rocós coster, desde el que descobria el pla verdós i el mar per fons.

Els meus germans per anar a l'escola passaven la major part de l'any an el poble, a ca'ls avis. A la casa dels avis hi vivien a les hores tres germans de ma mare; l'oncle En Joan, l'oncle En Bernat qu'era capellà, i la tia Angela; els vells s'erent morts sent jo molt menuda.

A la possessió, en aquella soledat, par que sempre hi hagués un ombra de tristesa, qualque cosa d'immutable i sense sensació com el socam de l'olivari i l'ombrivola fredor del museu de Raxa.

El comte i els seus germans venien de tant en tant a Binietzar a passarhi qualque estona amb els meus pares durant les hores quietes i soleuses de la primavera i de la tardor; jo el capvespre del diumenge anava sovint amb les criades a Raxa, perquè hi soien comparèixer desconeguts visitants, lo que'm servia de distracció i passatemps. Els altres dies no abandonava el casal de Binietzar, aont hi acudien els llauradors i missatges, els jornalers, els pastors i tafoners i les cullidores d'oliva, animantlo i omplintlo de vida i moviment amb el tràfec i treball, els cantos i les rialles, i, a voltes, fins el ball, al sò de les ximbombes i castanyetes.

El meu amic estimat era l'amo'n Mateu, un vell simpàtic, carinyós i rialler, qui tenia esment an els treballadors. Les vetlades me contava rondalles i cançons, sovint me duia aucells i altre cassa, i qualque vegada m'adormia entre els seus braços a la calor del foc de la cuina; durant les fredes nits de l'hivernada; però la veritat es que en mig de tanta gent, sempre'm trobava sola i melangiosa, perquè anyorava els meus germans i l'alegria, la festa, animació i bulla de ca'ls avis.

Anar a la vila, a ca'ls avis, era lo que més desitjava. el meu somni daurat; però en el poble sois hi passava les festes anyals: la Pasqua, Sant Joan, Sant Roc i Nadal. Per Nadal era l'estada més llarga i també la més agradable. Partia de la possessió el disapte a la matinada, per mig dels interminables sementers de terra rotja, sense herba, rebllits d'espessos olivars i de verts i ramuts garrovers, cercant sempre els tirans i caminois de la dresera, per aont els carros no podien passar, enqualcada demunt l'ensellament d'una somera ximple i fiada. M'acompanyava un missatge, que no's movia mai del meu costat; per por de que la somera no'm tomàs i darrera me seguien les criades, i a voltes ma mare, cualcant a altres besties. Arribavem a ca'ls oncles deves mitjant matí. Aquests i els meus germans nos rebien amb gran gatzara i alegria dins la ciasta de la casa, a un estrem del poble, junt baix del serral de la Forca.

N'Aina, la criada rebassuda, bofegada i vella, el soldat Suís, com li deia del senyor Ecnomo per ferla rabiari, surtia també rancaiejant per saludarnos i no'ns torbàvem a sentir la murmurar entre dents, impaciència i malhumorada, paraules casi sense sentit, tot planyentse de la feinada que li cauria a sobre durant aquells dies de festa i de tráfec. Mentres tant Na Linda, una cuseteta bufona, pegaya bots, fentnos falagadures.

Lo primer de tot descarregaven els païers i les canastres, els ous i l'aviram i desensellaven les besties. Llavors l'oncle En Joan, els més granat dels tres germans, fadri com l'oncle capellà i la tia Angela, amb la veu apagada i baixa d'els sorts, la boca un poc oberta, mostrant la llengua bellugadora i humida; sota el mostaxo retallat començava a confarles amb l'alegria d'un infant an els meus germans i a mi, tot lo qu'havia fet, lo qu'havia comprat a la fira de Sant Tomàs de la Ciutat d'aont era vengut el dia abans.

«Veis nos deia, aquella porcelleta

grassona i grunyadora, qui grufa an es recó de s'hort? Enguany n'hi havia tan poques, que n'he hagut de pagar sis lliures i mitja; això sí, es de llet i de lo més tendre, serà com a cervell. Els indiots anaven donats; dels dos mascles qui fan sarodella dins es galliner me'n demanaren vintidues pessetes, i ferem barrina per devuit; el que vaig enviar an el micer, a D. Ramón, lo manco pesava vint terces i el me donaren per dotze pessetes.

Vaig haver d'anar, seguia dient, dues o tres vegades a ca's Donat de ses monjes de la Concepció per por de que ses coques comanades no estassen llestes i perquè no més me'n volien arrambar una dotzena amb bonys; miraulas aquí dins aquest covò gran ensistat, n'hi ha devés la mitat de llises i ses altres son amb bonys i ensucrades. Sentiu aqueixa olor que fan qui embalsama es rebost?—Ses neules son casi totes de llimona, sols n'hi ha dotentes de canyella i cent de llet; els torròns forts son d'ametla i els fluijxos de jijona, d'ou i de neu. El fets en casa son encare massa blans, perquè los varem acabar de coure ahir a la nit; aquests son sense confitar i ses barres farcides d'albarcóc i carabassat.—Ses coques de torrò i aqueixes bambes més petites son per repartir an el servey i an els veinats.

«Ara veniu i vos donaré lo vostre». Lo nostro eran castanyes, cacahuets; canyes mel gruixades i dolces; i uns quants pastorells nous de terra cuita, pintats de vius colors; qui nos pareixien una verdadera maravella.

Aqueixa conversa i tot lo demés que vos estic contant, pec més o manco, se repetia cada any.

Devés la una o las dues del capvespre comparexia el majoral de Son Anselm, un jai dret com un fus, sec i prim, moreno de cara ruada i cabells blancs, vesit a l'ampla, amb capell gros de llana grisa, cualcant a un ase gelat i bramador. Nos duia beassades de barba d'olivera, murta, falsia, circetas de pastor, eura i degotissos de la cova d'En Llana per compondre el Betlem.

Descarregava el viatge i tot seguit partia depressa cap a Santa Maria per tornar entrada de nit amb dues gerretes de terra roja envernisada, ben tapades amb brots de garrover i plenes de llet d'ametla per fer la colació.

Mestre Rafel, el fuster de la casa i organista de la parroquia, homo de mitja etat, de cutis fi i blanc, ulls blaus i fesomia dolça, qui de nin havia esta atlot blau de Lloc, era l'

encarregat de compondre el Betlem.

Tot d'una qu'el majoral s'en era anat, comensavem a arrebregar lo que s'era menester: rebasses i degotissos, barba d'olivera, brots i herbes, pastors molintes, ponts, casetes, cabres, ovelles, porcs, indiots, el Bon Jesús, la seva Mare i Sant Joseph, el bou i la mula i tantes altres coses. Tot ho duiem en mig de la casa, espargintho per allà en terra i demunt les taules i cadires.

El lloc del Betlem era la reconada entre Parc i l'escala, en el segon aigües a la part de l'esquerra. S'hi col·locava una taula ampla tapada amb cortines, fenthi com un escenari. Demunt la taula, dins aquest escenari, mestre Rafel hi componia el Betlem. Posava al cap d'endins unes montanyes altes, pedrades i grises con les del Puig Major, que tocavan al cel blau, fetes amb rebasses d'olivera sense escorxa. A davant d'aqueixes muntanyes n'hi afegava més altes, més baixes, cobertes de verdor, amb qualche mata de carriax, romaní, ciprell i ginebró i en el fons hi formava una vall ombriola creuada de camins i tirany, amb un poblet, Betlem, del que so's se veien les primeres cases; i ençà i enllà de la comallada possessions i casetes de camp. Un serrall baix i terrós de més aprop no deixava descobrir més que'l començament del comallar per un escollat, i, a mà esquerra, dins la foadolada, entre els penyals de la rocosa montanya, la boca de la cova. Dins aqueixa cova, a la claror d'un raig de llum que eixia del sostre, s'hi destriava el rocant i els degotissos, el gorg d'aigua claríssima i la verdosa moixa cubrint el pis; a un reconet més aïllat i abrigat el Milyonet Jesús, sobre un jas de palla, entre els seus pares Josep i Maria; un poc més endarrera el bou i la mula i su davant els pastors qui l'adoraven oferintli llurs presentalles. Altres baixaven pel corriol de l'aspre coster i els demés seguien el llarg camí que venia de la planura de primer terme, passava pel peu del serrall, s'enfilava pel coll i, fent un revolt per davant la boca de la cova, tornava a baixar al fons de la vall fins arribar al poblet de Betlem.

De demunt un cingle de la serrelada queia un torrent d'aigua de bon-de-veres, formant una cascada, i fent revinglades pel coster, anava a amagar-se entre l'espesura del si de la vall.—Molins de vent, sobre els turons, tenien esteses les blanques veles i les entenes voltaven mentres tenien corda.—Les dones trafegaven per davant les cases, rentant a la vora del pou o donant grà a l'aviaram.—Altres eualcant a la bestia s'en anaven pel camí cap a la vila a comprar lo qu'havien menester, o a vendre lo que tenien de sobrança.—Els llauradors per mig del sementer seguien els parells de bous, aguantant el mantí de l'arada.—Els pastors i cabrers, tocant el fluvial o les xeremies, pasturaven els remats de cabres i ovelles, qu'escau-

pades per les montanyes se colombraven per totes bandes.—No hi faltaven guardes de porcs i d'indiots, aquests conduhits per atlotes amb els gonellons vermells i una llarga canya entre les mans morenes i balbes, com els peus descalsos.—Un ase vell i nafrat rodant a una cinia treia un rajol d'aigua que anava a caure dins un safreig, per regar l'hort que'l voltava.—Per demunt un pont del torrent passava un carro de parell, ben envelat, del que tiraven amb el jou sobre el coll dues mules fumades i lluentes i, fent el mateix camí, el seguien uns quants carabiners amb fusell.—Pel cim de les montanyes més altes s'hi destriaven blanques clapes de neu, entre les lluantors del rocam.—A dalt la volta del cel era de paper blau, amb nuvolets blanquinosos i daurats.

Encare que mestre Rafel tenia molt d'esment en posar més lluny els pastors més petits i així com servien de grossaria més aprop, tal com pertocava, com n'hi havia de tant alts com el abres i les cases que tenien en el seu costat, aixó era motiu de les verbes i de la crítica dels més sabuts. Però vos asseguro, que durant les festes en venien molts de nins, i nines, atlots i dones i gent de tota casta i cap s'en sabia avenir de lo bé qu'estava aquell Betlem! Los agradava més que'l de l'església, que tante de diners havia costat. Per paga tot d'una qua venia qualqu'a veurel, sobre tot si era de vellada: encenien totes les candeles que hi havia posades per la part de darrera per imitar la claror del sol. Així encare feia més bon veure que ab la llum natural del dia.

Per la Epifania, se canviaven els pastors de la adoració, pels sants Reis d'Orient, amb els cavalls, camells i criats de l'acompanyada i se posava demunt la boca de la cova una estrella lluminosa qui donava goig.

Ca d'any s'aumentava amb qualche pastorell nou la nombrosa colecció que teniem. L'oncle En Joan, no passava cap Sant Tomàs sense comprarne alguns a la fira de la Plaça Major de la Cinat. Es veritat que sovint se rompien cames, brassos i qualche cap; però, mentres foa possible se atorgien els romputs amb un poc de cera o s'els col·locava de manera que no's vejés qu'estaven espenyats. A dir ver, el Betlem se perdía per causa pastors, massa animals, massa cases i massa molins, però a nosaltres, vall dir a l'altotea com més n'hi havia, más nos agradava; tant mestre Rafel com els meus oncles no tractaven de fer cap obra d'art, sino de donarnos gust.

La revetla, acabat el sopar, ja casi a l'hora de comensar les matines a la parroquia, la tia Angela entestja el nin de mestre Rafel, qui havia de cantar la sibylla, pesant i la túnica, el manto i el turbant de cad'any i enjoiantlo amb arracades, brassas i cadenetes d'or.—Antes d'anarsen tot gojós amb la coca de torrons que la tia li donava, li tot-

em cantar les terribles cobles del judici encastellat demunt una cadira, aguantant amb les dues mans la llarga i rovellada espasa, dret davant el betlem ben encés, així mateix com havia de ferho un poc mes tart sobre la trona de l'església.

L'endemà, al dia de Nadal, dinàvem en mig de la casa devall l'ampla arc de pedra viva, al costat del Betlem, perquè reunida tota la familia i altres convidats no cabien dins el menjador. El temps del dinar, de la gabia de la cadenera i de la del canari, queien de tant en tant, granets d'escayola i gotetes d'aigua sobre les blanques tovales. Na Linda, la cusseta bufona, voltava la taula cercant les miques i fent falagadures; i N'Aina, la criada mal sofrida, remugava dins la cuina. Totes les cares tenien pintada la franca i tranquila alegria del cor; tot era bulia i festa i més que mai, al presentarse el forner amb la porcella i l'indiots, rostits i corrats. Alló era un desveri, tot hom conversava a la una, i ja no se restablia l'ordre fins després d'els vins blancs i les llamineries del acabament, al servir-se el café, quant la gent menuda abandonava la taula.—Ara molts son morts i els demés son tornat vells, i l'alegria passa.

Un any, un any solament, els meus germans i altres nins del poble varen fer els pastorells dins la casa de ca'is oncles, davant el Betlem resplendent de clarvat. Mestre Rafel los havia repartit i ensenyat el paper que cad'un havia de representar; tots anaven vestits de pagés mallorquí, els nins amb calçons amb bufes i les nines amb gipó i rebosillo: La familia i la gent convidada va reunir-se la nit del dia de Cap d'any per assisar a la representació del naixement de Jesús, l'adoració dels pastors i dels Reis i la persecució d'Hèrodes. Ho feren de lo millor, i va donar molt de gust. La vetllada acabá amb un refrese de coques de monja, neutes, torrons i vi ranci. Tot hom s'en va anar a colgar de lo més satisfet.

Els dilluns dels Reis m'en tornava a la possessió per aquell camí trist i llarg per entre els cendrosos olivars del camp d'ermás. Durant uns quants dies, involuntaries llágrimas entorbolen els meus ulls; llágrimas d'anyorança de la festa de Nadal i del Betlem, d'aquells pastors estojats dins la caixeta de la que no tornarien surtir fins l'any vinent, l'altre Nadal qui no arribaria mai. Ara els anys volen depressa, i aqueil temps llunyá me pareix un somni de la nit darrera.

Joan Rosselló.

Son Forteza, Desembre 1901.

Notícies i Comentaris

Entusiasta rebuda al nou Ecónome Rt D. Juan Rubí

El passat diumenge dia 12, feu la solemnia entrada en la nostra població el Rt Sr D. Juan Rubí que encara que venga com a Ecónome per circumstàncies especialíssimes, se sab que vé per de prou destinat com a Rector.

Desde la darrera promoció que se fen l'any 1913 era Rector de Son Servera i tant per son caràcter senzill i afable en extrem, com per el seu esperit d'empresa i actiu, com per la seua virtut s'ha sabut conquistar de tal manera el poble servirí que sempre i molt especialment quant la Divina Providencia els ho ha volgut pendre han donat proves de lo molt que l'estimaven.

A la una del capvespre partí de Son Servera amb la galera de D.ª Dolors March acompanyat del Sr Batle d'aquella vila D. Antoni M.ª Nabot, el primer Tinent D. Gabriel Pons i el retgidor D. Pere J. Barceló com a comissió del Ajuntament, sortí el poble en massa per tributarli una especial despedida. Tot el poble plorava abundants llàgrimes i una gran multitud de carruatges i carretons volgueren acompanyar-lo uns fins an els terme i altres fins an el poble d'Artá. Arribats a la partió trobaren els automòvils de D. Mateu Amorós, D. Pere Amorós, D. Sebastià Blanes i D. Josep Carnicer qui l'esperaven. Passá ell en el primer amb les autoritats, pujaren altres distingides personalitats en els demés i seguien fins a l'entrada de la nostra vila avon l'esperaven l'Ajuntament, el Clero, Comissions de les Societats Catòliques, i el poble en massa que li tributa una entusiasta rebuda.

Les campanes repicaven a les totes i la banda de D. Antoni Gili tocá alegres pasdobles mentres el poble l'acompanyava p'els carrers més centrics de la vila fins a l'Iglesia parroquial que amb un moment s'ompli de gom en gom. A s'arribada se cantá un *Te Deum* en acció de gracies i seguidament puja a la trona dirigint-sa paraula brevement al poble d'Artá per agrair-li la rebuda entusiasta que acabava de tributar-li. Digué que desde aquell moment se posava a disposició de tots, senyors i pobres, que trobarien sempre en ell a un ver-tader pare. Amb paraules emocionants se despedí dels Serve-rins que l'havien acompanyat diguent-los que sempre, se recordaria d'aquell poble aont havia exercit per primera vegada el càrreg de Rector, i convidá a tot el poble a la festa que diumenge se celebrarà en San Salvador per implorar l'auxili de la Verge en el compliment de sa delicada missió.

El poble escoltà emocionat son paternal parlament i passá després a besar-li les mans dins la Sacristia aont se servi esplendit refresc a tots quants assistiren que foren en número extraordinari.

Repetim al nou Ecónome la nostre més sincera felicitació.

La Societat de Nacions

El delegat de la República Argentina a la Societat de Nacions ha posat de manifest davant tot el mon que aquella reunió de representants de diferents Estats, no era la societat humanitaria que d'ensá de la seva constitució s'havia anat pregonant, sinó que era la absorció de la força per dominar el mon, per ensainarse més i més demunt els vençuts.

Qui millor que els interessats pot arretglar les seues propies qestions? preguntava aquell home cons-

cient qui ocupava la Vis-presidencia de l'Asamblea, i França per boca del seu delagat contestava. Ah, no, fins que jo vulgui ha d'estar Alemania oprimida. i davant tanta arbitrariedad el Delagat Argentí se retirá.

Ingllaterra, França e Italia se veu ben clar, que volen dominar el mon.

Les eleccions

Ja tenim diputats. A Mallorca s'ha fet de consuetut l'aplicació del art. 29. Som uns dels districtes de les doloroses anomalies. Mallorca no se sent ben representada i apesar de tot calla i consent. Tal com está la politica a Espanya no va malament l'art. 29 a Mallorca perque zquina necessitat hi ha de molestar el cos electoral per un plebiscit el resultat del qual ja se sab abans d'anunciar-lo? I tal com s'han posades les coses amb la ridicula revivalla d'En Dato (perque no se modifica la ley electoral en el sentit de suprimir les eleccions, repertint-se els diputats i escullint cadascú el personal? Que això quant ve a la fi es lo que se fa per un sistema massa complicat.

Els diputats per aquest districte con:

- D. Antoni Maura i Muntaner.
- Jusep Socies Gradeli.
- Alexandre Rosselló.
- Conte de Sallent.
- Lluís Alemany;

Relligioses

En el Convent de St. Antoni de Padua durant tota aquesta passada setmana, se celebraren Exercis espirituals pels terciaris. Els sermons corrien a càrreg del P. Riera de Sant Felip Neri de Porreras. Tots els actes foren molt concorreguts i de que s'en haurá tret molt de fruit es la fervorosa Comunió general de diumenge, que va esser numerosísima.

Ahír dia 19 al Oratori de St. Salvador se celebrá Ofici Major en el que predicá per primera volta el nou Ecónome Rt. D. Juan Rubí. La esglesieta s'ompli com es de suposar de gom en gom.

D'Artá i sa Comarca

BONES FESTES

LA REDACCIÓ DE LLEVANT desitja a tots sos lectors i subscriptors unes festes de Nadal plenes d'alegría. Que'l Bon Jesús les doni a tots gaubança a balquena i un felis any nou.

CRONICA

METEOROLOGIA.— Segum dins la perturbació atmosférica iniciada a principis d'Octubre. Les plujes persistents segueixen sense interrupció. Si ha feta alguna mancada, al veure desaparèixer l'aigo embassada dins els baixos, una nova ruixada les ha tornats umplir de bassots i alguna vegada d'ensá de la darrera informació ha estada tan abundant i forta l'aigo caiguda que els torrents han sortit de marc en alguns llocs. En la darrera quinzena se va notar un descens notable de temperatura feia fret i aquesta baixa feia preveure un canvi de mereor. Dia 17 al dematí tot eran flobies qui voleiaven fent la delicia dels infants i cubrint de blancor immaculada els nostres camps i muntanyes. No está malament per a Nadal un dia de neu, es fruita del temps i enguany servirà de model an els petits artistes per adornar el seu Betlem.

AGRICULTURA.— A conseqüència de tanta pluja les terres están negades, tot blanetja, no hi ha casi res sembrat i moltes terres sembrades primerenques mostren una brúia groguenca senyal evident de la mort. Els qui sembraren en blan se penden perque veuen molt de temps i llevó perduda i a moltes bandes no se podrá ja sembrar lo de consuetut i els siurons o lasols

sustituiran als grans i faves. N'hi ha que pensen deixar pastures ja que l'herba es i sirá tan abundant que no permetria netejar a son degut temps els sembrats si es que se poguessin fer. I amb tot això la gent está acabada, sense poder fer feina per guanyar el «nostre pa de cada dia». Els vells no recorden una collada de mal temps tan llarga.

L'unic producte de treta en aquest temps i que ja fa els estimaments es el porc gras. Les darreres pesades s'han fet a 30 pesetes preu que ha contentat als agricultors.

Per altre part s'ha iniciada una baixa en les farines de les quals n'hi ha els maguetzems plens.

El bestia de llana dona molt bon conte gras i a bon preu. Hem vist els primers formatjes.

DESGRACIA.— En el carrer del Centre passava tota depressa una bicicleta en el precís moment en que D.ª Concepció Bohamonde sortia d'una casa i fou amb tan mala sort que la bicicleta la tomá i amb la caiguda se rompé un bras. Es precís privar que se vagi amb tanta velocitat per dins la població. Sentim la desgracia i li desitjam pronta i completa curació.

MISSA NOVA.— Entre els recent ordenats en la darrera Administració de Ordes sagrades heu figura d'aquesta vila el nostre amic R.^e D. Pere Amorós Esteva (a) de sa Bugura. Segons notícies celebrarà sa primera missa el dia 28 d'aquest mes en la nostra Iglesia Parroquial.

Felicitam efusivament al novell sacerdot i a sa familia.

NUMEROS PREMIATS.— En la rifa que se feu ahir en el convent per adobar les taulades, sortiren premiats aquests números.

Amb la porcella	el n.º	292
Amb els puros	»	869
Amb l'aguya d'or	»	573
Amb el Devocionari	»	74
Amb el rellotge	»	1724

MORTA.— Per la premsa de Palma nos hem enterats de la mort de D.ª Catalina Maura Muntaner Vda. de Sureda. Deu l'haja admesa a la Gloria i rebiga sa familia, especialment D.^a

Margalida Sureda i demés parents d'aquesta vila l'expressió del nostro condol.

PER LES FESTES.— Acostant-se les festes de Nadal els mostradors de les confiteries i altres botigues son ja plens de torrons, neules i bons vins.

PELS NINS.— Amb motiu de la seva venguda el nou Ecònome obsequiá aquest a totes les escoles i costures de la vila amb galletes i no cal dir si foren ben rebudes dels nins i nines que li han quedat molt agraits.

ESTAT SANITARI.— En general se pot dir que no hi ha malalts de molta gravetat, però degut an aqueixes fredors hi ha molts de costipats. També entre els nins heu ha sa coquelutxa.

NAIXENSES.— Avui dia vint l'esposa de D. Rafel Q. Blanes ha dodat a llum felisment una nineta. L'estat de mare i filla son satisfactoris.

MORTA.— Mos arriba la noticia de que en el llogaret d'Orient ha morta d'una ferida a un peu na Antonina Ginart (a) Terrassona germana de la mestre nacional d'aquell poblet D.ª Margalida Ginard. Tant an aqueixa com a la demés familia les acompanyam en son sentiment. Al cel sia.

DESGRACIA.— L'altre setmana mentres l'escolá del Convent devallava del campanar, l'escala d'aquest caigué quedant el frare tot copetjat. Deu volgué que no fos més com perillava donada l'altura de ont va caure. Venturosament no tengué sa caiguda altres conseqüencies.

NEVADA.— Amb motiu de la neu que caigué el passat divendres dia 17 foren moltíssimes les persones que pujaren damunt Sant Saivador per contemplar l'hefmós espectacle de la blanca dels camps i les montanyes. ¡Seveu tant clares vegades!

CONSUM.— S'ha fet la crida per tercera vegada donant tres dies de temps per pagar-lo. L'haver de pagar tres trimestres amb una vegada repugna a molts. Es feix es massa gros.

Aquest periódic está subjecte a censura esglesiaística.

Gran Colmado Artanenc

d'en GUTEM BUJOSA (a) Ganancia

SE VENEN BONS I BARATO

Comestibles de tota casta, licor, dolces, galletes, etc., etc. Grandiós surtit e Perfumeria

Aquesta casa es s'única depositaria dins Artá del ANIS TUNEL

Fixau-vos de en sa Direcció: **CARRÉ DE PALMA 3 ARTA**

L'agencia Bajosa (a) Ganancia serveix amb esment, puntualitat i barate qualsevol encàrrec se li fassa per Ciutat i pels altres pobles de Mallorca

Despaig a Artá i **CARRÉ DE PALMA N.º 3** - Despaig a Palma: **ESTANC DES BANC DE SOLI**

GRANDES ALMACENES

San José

DE

Vda. Ignacio Figuerola

Laneria	Zapateria	Pañeria	Bordados
Lenceria	Confecciones	Pañoleria	Tapicerias
Camiseria	Conseteria	Corbateria	Alfombras
Merceria	Sederia	Bisuteria	Perfumeria

ABRIGOS CAPOTES PALLIZAS IMPERMEABLES

Articulos para luto -- Géneros de punto -- Bastones y paraguas -- Artículos de viaje

SASTRERIA - MODISTERIA - CAMISERIA

Mantas de Lana - Chancos de Goma

Gran sección de Peleteria

Ventas al contado - Precio fijo - Teléfono, 217 - PALMA - Esta casa no tiene sucursales

La Fonda Randa, de Esteva

Carré de Palma, 48 - ARTA

S'ES OBERTA FA POC. TOT ES NOU I LLAMPANT. SERVICI ES MERADISSIM

Prontitut

SEGUREDAT I ECONOMIA

Ensaimades i panets

En lloc se torben millós que a la

PANADERIA Victoria

ES FORN NOU

D'EN

Miquel Roca Castell

A sa botiga hei trobarcu sempre pans, panets, galletes, besacuits, rollets, i tota casta de pasticeria

TAMBE SE SERVEIX A DOMICILI

Netedat, prontitut i economia

DES PAIG Carrer de Palma 3 bis. ARTA

GRAN BOTIGA

D'EN

JUAN VICENS (a) JAN

Ven de tota casta de articles, comestibles, galletes, etc

ES REPRESENTANT DE SA PERFUMERIA

L. CACCIO

TE DEPOSIT DE MAQUINES DE COSIR

Paff i Ancora

Com també tota casta d'instruments musicals. Bandurries, Guiterres, etc.

Gran establiment d'en **Miquel Garau** Centro, 3-Artá

Sempre, Sempre, derrerres novedats en MERCERIA ● Extens surtit de PERFUMERIA

COLMADO

AMB CONSERVES DE TOTA CASTA

Representant dels licors de la casa MORENO amb el seu acreditat

Anís Miramar

Máquinas de cusi SINGER al contat i a pagues

No deixeu de visitar-lo amb la seguredat de que quedareu amb ganes de tornar-hi